

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Кіровоградська льотна академія Національного авіаційного університету
Кафедра менеджменту та економіки

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник начальника академії
навчальної та наукової роботи

3

Д.М. Обідін

31 серпня 2015 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВПП 1.6. Управління конкурентоспроможністю авіапідприємств на

міжнародних ринках

напрямок підготовки 6.030601 «Менеджмент»

спеціальність «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності»

спеціалізація «Менеджмент міжнародних авіаційних перевезень»

факультет менеджменту

Робоча програма „ Управління конкурентоспроможністю авіапідприємств на міжнародних ринках ” для студентів/курсантів за спеціальністю «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності» спеціалізацією «Менеджмент міжнародних авіаційних перевезень».31 серпня 2012 року - 24 с.

Розробники: Ткаченко Н.В., ст. викладач кафедри менеджменту та економіки
Робоча програма затверджена на засіданні кафедри менеджменту та економіки.
Протокол від 29 серпня 2012 року № 1.

Завідувач кафедри менеджменту та економіки _____ А.В.Залевський

29 серпня 2012 року

Схвалено методичною радою факультету менеджменту за напрямом підготовки 6.030601 «Менеджмент»
Протокол від 30 серпня 2012 року № 1.

30 серпня 2012 року Голова _____ А.В.Залевський.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрямок підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 2	Галузь знань 0306 «Менеджмент і адміністрування» Напрямок підготовки 6.030601 «Менеджмент»	Обовязкова	
Модулів - 2	спеціальність «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності» спеціалізація «Менеджмент міжнародних авіаційних перевезень»	Рік підготовки:	
Змістових модулів - 2		5-й	5-й
Визначення конкурентної позиції авіапідприємства фірми.		Семестр	
Загальна кількість годин - 72		9-й	9-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 год. самостійної роботи студента – 2 год.		Освітньо-кваліфікаційний рівень: спеціаліст	Лекції
	16 год.		4 год.
	Практичні		
	20 год.		2 год.
	Самостійна робота		
	36 год.		66 год.
	Індивідуальні завдання: 7 год.		
	Вид контролю: іспит, диференційований залік		

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять та самостійної і індивідуальної роботи до загальної кількості годин:

для денної форми навчання – 0,61 : 0,39

для заочної форми навчання – 0,08 : 0,92

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою дисципліни „Управління конкурентоспроможністю авіапідприємств на міжнародних ринках” є ознайомлення курсантів/слухачів з теоретичними аспектами конкуренції; її сутністю і факторами, що впливають на конкурентоспроможність авіапідприємств; показниками та методами оцінки конкурентоспроможності авіапідприємств для подальшого застосування здобутих знань у практичній діяльності.

Основним завданням дисципліни „Управління конкурентоспроможністю авіапідприємств на міжнародних ринках” є визначення основних важелів впливу на рівень конкурентоспроможності підприємства для здобуття конкурентних переваг і запобігання втрати конкурентних позицій на ринку авіаційних послуг і перевезень.

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати:**

- сутність та функції конкуренції;
- методи конкурентної боротьби;
- механізм дії конкурентних сил;
- фактори впливу на рівень конкуренції;
- головні причини втрати конкурентних позицій;
- критерії оцінки рівня конкурентоспроможності авіапідприємства;
- методику розрахунку економічної безпеки авіапідприємства;
- методику оцінки конкурентної позиції на ринку авіаційних перевезень і послуг.

вміти:

- розраховувати показники обсягів перевезень;
- розраховувати показники якості та ефективності авіатранспортного виробництва;
- вільно орієнтуватися в теоретичних проблемах конкурентоспроможності;
- використовувати методи оцінки рівня конкурентоспроможності авіапідприємства;
- оцінювати й прогнозувати ймовірність банкрутства авіаційного підприємства;
- знаходити шляхи підвищення ефективності господарювання.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1 Теоретичні аспекти конкуренції та конкурентоспроможності авіапідприємств.

Тема 1. Конкуренція і конкурентоспроможність підприємств в ринковій економіці.

Сутність конкуренції та умови її існування. Основні показники стану ринку. Значення конкуренції. Поняття і критерії конкурентоспроможності. Функції конкуренції.

Тема 2. Основні моделі ринку та методи ведення конкурентної боротьби.

Основні моделі ринку і їх характеристика: чиста конкуренція, олігополія, монополія, чиста монополія. Досконала і недосконала конкуренція. Методи ведення конкурентної боротьби. Цінові методи: явні і приховані. Нецінові методи: законні, незаконні.

Тема 3. Моніторинг факторів конкурентного середовища підприємств.

Конкурентне середовище підприємства та оцінка його факторів. Оцінка ринкової частки підприємства і інтенсивності конкуренції. Конкурентні сили та оцінка їх впливу. Міжнародне та національне регулювання діяльності авіапідприємств.

Тема 4. Управління конкурентоспроможністю авіапідприємств.

Проблеми управління конкурентоспроможністю авіапідприємств. Основні напрямки і підходи до оцінки конкурентоспроможності. Конкурентні переваги і ключові фактори успіху авіа підприємств.

Змістовий модуль 2. Оцінка та аналіз конкурентоспроможності авіапідприємств.

Тема 5. Діагностика конкурентних сил та конкурентних переваг авіаційного підприємств на міжнародних ринках.

Показники конкурентоспроможності авіапідприємств. Безпека та сервіс як критерій якості авіаперевезень. Собівартість послуг та цінова політика авіапідприємств. Технічний рівень авіаційного підприємств. Персонал та його компетенція. Система сервісного обслуговування пасажирів. Діагностика конкурентних сил та конкурентних переваг авіаційних підприємств на міжнародних ринках. Утримання конкурентних переваг авіаційних підприємств на міжнародних ринках. Класифікація ключових чинників успіху авіаційних підприємств на міжнародних ринках.

Тема 6. Методи оцінки конкурентоспроможності авіапідприємств.

Методика розрахунку економічної безпеки авіапідприємств. Методи оцінки конкурентоспроможності авіакомпаній. Метод різниць, метод рангів, метод балів. Діагностика кризового стану авіапідприємств. Розрахунок вірогідності банкрутства.

Тема 7. Конкурентні стратегії авіапідприємств як основа отримання конкурентних переваг.

Конкурентні стратегії, їх види та характеристики. Стратегія авіапідприємства згідно з моделлю конкурентних сил. Стратегія авіапідприємства згідно з матрицею конкурентних переваг. Модель реакції конкурентів як основа формування поточної стратегії.

Тема 8. Консолідація, інтеграція та диверсифікація авіатранспортної галузі, як стратегія підвищення конкурентоспроможності авіаційних підприємств.

Сутність та мета консолідації та інтеграції авіаційної галузі.

Диверсифікація авіаційної галузі, її сутність та мета застосування. Типи диверсифікації.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
9 семестр.												
Модуль 1												
Змістовий модуль 1 Теоретичні аспекти конкуренції та конкурентоспроможності авіа підприємств.												
Тема1.Конкуренція і конкурентоспроможність підприємств в ринковій економіці.	4	2	2	-	0,5	4	10	2				8
Тема 2. Основні моделі ринку та методи ведення конкурентної боротьби.	4	2	2	-	0,5	4	8					8
Тема 3. Моніторинг факторів конкурентного середовища підприємств.	4	2	2	-	1	4	9					9
Тема 4. Управління конкурентоспроможністю авіапідприємств.	4	2	2		1	6	9					9
Модульний контроль 1	2	-	2	-	-	-						
Разом за змістовим модулем 1	36	8	10	-	3	18	36	2				34
Усього годин з модуля 1	36	8	10	-	3	18	36	2				34
Модуль 2												
Змістовий модуль 2. Оцінка та аналіз конкурентоспроможності авіапідприємств.												
Тема 5.Діагностика конкурентних сил та конкурентних переваг авіапідприємств на міжнародних ринках.	4	2	2	-	1	4		2				8
Тема 6. Методи оцінки конкурентоспроможності авіапідприємств.	4	2	2	-	1	6			2			8
Тема 7. Конкурентні стратегії авіапідприємств як основа отримання конкурентних переваг.	4	2	2	-	1	4						8
Тема 8. Консолідація, інтеграція та диверсифікація авіатранспортної галузі, як стратегія підвищення конкурентоспроможності авіапідприємств.	4	2	2	-	1	4						8
Модульний контроль 2	2	-	2	-	-	-						
Разом за змістовим модулем 2	36	8	10	-	4	18		2	2			
Усього годин з модуля 2	36	8	10		4	18	36	2	2			32
Усього годин з дисципліни	72	16	20		7	36	72	4	2			66

5. Теми лекційних занять

№	Назва теми	Кількість
---	------------	-----------

з/п		годин
Модуль 1		
Змістовий модуль 1 Теоретичні аспекти конкуренції та конкурентоспроможності авіапідприємств.		
1	<p>Тема 1. Конкуренція і конкурентоспроможність підприємств в ринковій економіці.</p> <p>1.1. Сутність конкуренції та умови її існування.</p> <p>1.2. Основні показники стану ринку.</p> <p>1.3. Функції та значення конкуренції.</p>	2
2	<p>Тема 2. Основні моделі ринку та методи ведення конкурентної боротьби.</p> <p>2.1. Основні моделі ринку і їх характеристика.</p> <p>2.2. Досконала і недосконала конкуренція.</p> <p>2.3. Методи ведення конкурентної боротьби.</p>	2
3	<p>Тема 3. Моніторинг факторів конкурентного середовища підприємств.</p> <p>3.1. Конкурентне середовище підприємства та оцінка його факторів.</p> <p>3.2. Оцінка ринкової частки підприємства.</p> <p>3.3. Конкурентні сили та оцінка їх впливу.</p> <p>3.4. Міжнародне та національне регулювання діяльності авіапідприємств.</p>	2
4	<p>Тема 4. Управління конкурентоспроможністю авіапідприємств.</p> <p>4.1. Проблеми управління конкурентоспроможністю авіапідприємств.</p> <p>4.2. Основні напрямки і підходи до оцінки конкурентоспроможності.</p> <p>4.3. Конкурентні переваги і ключові фактори успіху авіапідприємств.</p>	2
Змістовий модуль 2. Оцінка та аналіз конкурентоспроможності авіапідприємств.		
5	<p>Тема 5. Діагностика конкурентних сил та конкурентних переваг авіапідприємств на міжнародних ринках.</p> <p>5.1. Показники конкурентоспроможності авіапідприємств.</p> <p>5.2. Діагностика конкурентних сил та конкурентних переваг авіапідприємств на міжнародних ринках.</p> <p>5.3. Утримання конкурентних переваг авіапідприємств на міжнародних ринках.</p> <p>5.4. Класифікація ключових чинників успіху авіапідприємств на міжнародних ринках.</p>	2
6	<p>Тема 6. Методи оцінки конкурентоспроможності авіапідприємств.</p> <p>6.1. Методика розрахунку економічної безпеки авіапідприємств.</p> <p>6.2. Методи оцінки конкурентоспроможності авіакомпаній.</p> <p>6.3. Діагностика кризового стану авіапідприємств.</p> <p>6.4. Розрахунок вірогідності банкрутства.</p>	2
7	<p>Тема 7. Конкурентні стратегії авіапідприємств як основа отримання конкурентних переваг.</p> <p>7.1. Конкурентні стратегії їх види та характеристики.</p> <p>7.2. Стратегія авіапідприємств згідно з моделлю конкурентних сил.</p> <p>7.3. Стратегія авіапідприємств згідно з матрицею конкурентних переваг.</p> <p>7.4. Модель реакції конкурентів як основа формування поточної стратегії.</p>	2
8	<p>Тема 8. Консолідація, інтеграція та диверсифікація авіатранспортної галузі, як стратегія підвищення конкурентоспроможності авіапідприємств.</p> <p>8.1. Сутність та мета консолідації та інтеграції авіаційної галузі.</p> <p>8.2. Диверсифікація авіатранспортної галузі, її сутність та мета застосування.</p> <p>8.3. Типи диверсифікації.</p>	2

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Модуль 1		
Змістовий модуль 1 Теоретичні аспекти конкуренції та конкурентоспроможності авіапідприємств.		
1	<p>Тема 1. Конкуренція і конкурентоспроможність підприємств в ринковій економіці.</p> <p>1.1. Сутність конкуренції та умови її існування.</p> <p>1.2. Основні показники стану ринку.</p> <p>1.3. Функції конкуренції.</p> <p>1.4. Значення конкуренції.</p>	2
2	<p>Тема 2. Основні моделі ринку та методи ведення конкурентної боротьби.</p> <p>2.1. Основні моделі ринку і їх характеристика.</p> <p>2.2. Досконала конкуренція, її ознаки.</p> <p>2.3. Недосконала конкуренція, її ознаки.</p> <p>2.4. Методи ведення конкурентної боротьби.</p>	2
3	<p>Тема 3. Моніторинг факторів конкурентного середовища підприємств.</p> <p>3.1. Конкурентне середовище підприємства та оцінка його факторів.</p> <p>3.2. Оцінка ринкової частки підприємства.</p> <p>3.3. Конкурентні сили та оцінка їх впливу.</p> <p>3.4. Міжнародне та національне регулювання діяльності авіапідприємств.</p>	2
4	<p>Тема 4. Управління конкурентоспроможністю авіапідприємств.</p> <p>4.1. Проблеми управління конкурентоспроможністю авіапідприємств.</p> <p>4.2. Основні напрямки і підходи до оцінки конкурентоспроможності.</p> <p>4.3. Конкурентні переваги і ключові фактори успіху авіапідприємств.</p>	2
Модульний контроль 1		2
Змістовий модуль 2. Оцінка та аналіз конкурентоспроможності авіаційних підприємств.		
5	<p>Тема 5. Діагностика конкурентних сил та конкурентних переваг авіаційного підприємств на міжнародних ринках.</p> <p>5.1. Показники конкурентоспроможності авіаційних підприємств.</p> <p>5.2. Діагностика конкурентних сил та конкурентних переваг авіаційних підприємств на міжнародних ринках.</p> <p>5.3. Утримання конкурентних переваг авіаційних підприємств на міжнародних ринках.</p> <p>5.4. Класифікація ключових чинників успіху авіаційного підприємства на міжнародних ринках.</p>	2
6	<p>Тема 6. Методи оцінки конкурентоспроможності авіаційних підприємств.</p> <p>6.1. Методика розрахунку економічної безпеки авіаційних підприємств.</p> <p>6.2. Методи оцінки конкурентоспроможності авіакомпаній.</p> <p>6.3. Діагностика кризового стану авіапідприємств.</p> <p>6.4. Розрахунок вірогідності банкрутства.</p>	2
7	<p>Тема 7. Конкурентні стратегії авіапідприємств як основа отримання конкурентних переваг.</p> <p>7.1. Конкурентні стратегії їх види та характеристики.</p> <p>7.2. Стратегія авіапідприємств згідно з моделлю конкурентних сил.</p> <p>7.3. Стратегія авіапідприємств згідно з матрицею конкурентних переваг.</p> <p>7.4. Модель реакції конкурентів як основа формування поточної стратегії.</p>	2
8	<p>Тема 8. Консолідація, інтеграція та диверсифікація авіатранспортної галузі, як стратегія підвищення конкурентоспроможності авіапідприємств.</p> <p>8.1. Сутність та мета консолідації та інтеграції авіатранспортної галузі.</p> <p>8.2. Диверсифікація авіатранспортної галузі, її сутність та мета</p>	2

	застосування. 8.3.Типи диверсифікації.	
	Модульний контроль 2	2

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Модуль 1		
Змістовий модуль 1 Теоретичні аспекти конкуренції та конкурентоспроможності авіаційних підприємств.		
1	Тема 1.Конкуренція і конкурентоспроможність підприємств в ринковій економіці. 1.1.Дайте визначення поняття « конкуренція». 1.2.Назвіть головні умови існування конкуренції. 1.3.Визначте основні показники стану ринку авіатранспортних послуг на прикладі України та інших держав. 1.4. Дайте визначення поняття « конкурентоспроможність». 1.5.Назвіть основні функції конкуренції.	4
2	Тема 2.Основні моделі ринку та методи ведення конкурентної боротьби. 2.1.Назвіть основні моделі ринку і дайте їх характеристику. 2.2.Охарактеризуйте досконалу і недосконалу конкуренцію. 2.3.Назвіть методи ведення конкурентної боротьби, поясніть їх сутність. 2.4.Охарактеризуйте особливості конкуренції у сфері авіатранспортних послуг. 2.5.Поясніть чим відрізняється явна і прихована цінова конкуренція.	4
3	Тема 3. Моніторинг факторів конкурентного середовища підприємств. 3.1.Охарактеризуйте фактори конкурентного середовища авіапідприємства. (На прикладі діючих авіакомпаній) 3.2.Дайте характеристику різним методам розрахунку ринкової частки підприємства. 3.3.Розкрийте сутність конкурентних сил та дайте оцінку їх впливу на ринок авіатранспортних послуг. 3.4.Доведіть необхідність міжнародного та національного антимонопольного регулювання діяльності авіапідприємств. 3.5.Охарактеризуйте основні законодавчі акти, що регламентують порядок конкурентної поведінки авіапідприємств.	4
4	Тема 4. Управління конкурентоспроможністю авіапідприємств. 4.1.Дайте визначення поняттю « управління конкурентоспроможністю» 4.2.Охарактеризуйте основні проблеми управління конкурентоспроможністю авіапідприємств. 4.3.Дайте характеристику основним і напрямкам і підходам до оцінки конкурентоспроможності. 4.4.Назвіть конкурентні переваги і ключові фактори успіху провідних авіапідприємств. 4.5.Розкрийте сутність поняття «ключові фактори успіху»,охарактеризуйте їх типи.	6
Змістовий модуль 2. Оцінка та аналіз конкурентоспроможності авіапідприємств.		
5	Тема 5. Діагностика конкурентних сил та конкурентних переваг авіапідприємств на міжнародних ринках. 5.1. Визначте основні показники конкурентоспроможності авіапідприємств. 5.2.Охарактеризуйте дію конкурентних сил та конкурентних переваг авіапідприємств на прикладі існуючих авіакомпаній.	4

	<p>5.3. Назвіть основні шляхи утримання конкурентних переваг авіапідприємств на міжнародних ринках.</p> <p>5.4. Наведіть приклади ключових чинників успіху діючих авіапідприємств.</p> <p>5.5. Поясніть у чому полягає конкурентна сила постачальників та споживачів на ринку авіатранспортних послуг.</p>	
6	<p>Тема 6. Методи оцінки конкурентоспроможності авіапідприємств.</p> <p>6.1. Розкрийте сутність поняття «економічна безпека» та поясніть методiku розрахунку економічної безпеки авіаційних підприємств.</p> <p>6.2. Поясніть сутність методів оцінки конкурентоспроможності авіакомпаній: метод різниці; метод рангів. Наведіть приклади їх практичного застосування.</p> <p>6.3. Розкрийте механізм діагностики кризового стану авіапідприємств. Поясніть мету оцінки.</p> <p>6.4. Назвіть основні симптоми втрати конкурентних позицій авіапідприємств. Наведіть приклади.</p> <p>6.5. Поясніть сутність поняття «банкрутство» та розкрийте механізм розрахунку вірогідності банкрутства.</p>	6
7	<p>Тема 7. Конкурентні стратегії авіапідприємств як основа отримання конкурентних переваг.</p> <p>7.1. Назвіть види конкурентних стратегій і дайте характеристику стратегії оптимальних витрат і диференціації.</p> <p>7.2. Поясніть сутність стратегії авіапідприємств згідно з моделлю конкурентних сил.</p> <p>7.3. Розкрийте сутність стратегії авіапідприємства згідно з матрицею конкурентних переваг.</p> <p>7.4. Назвіть основні етапи аналізу реакції конкурентів як основу формування поточної стратегії.</p> <p>7.5. Поясніть які стратегічні дії направлені на захист ринкової частки авіапідприємства.</p>	4
8	<p>Тема 8. Консолідація, інтеграція та диверсифікація авіатранспортної галузі, як стратегія підвищення конкурентоспроможності авіапідприємств.</p> <p>8.1. Розкрийте сутність та визначте мету консолідації та інтеграції авіатранспортної галузі.</p> <p>8.2. Розкрийте сутність диверсифікація авіатранспортної галузі. Наведіть приклади.</p> <p>8.3. Назвіть типи диверсифікації. Наведіть приклади.</p> <p>8.4. Поясніть сутність «другого типу» диверсифікації, наведіть приклади переваг, що отримує авіапідприємство у разі його застосування.</p> <p>8.5. Розкрийте сутність «четвертого типу» диверсифікації, наведіть приклади його практичного застосування сучасними авіапідприємствами.</p>	4

8. Індивідуальні завдання

Оцінка конкурентоспроможності авіапідприємства.

На підставі статистичних даних щодо ринку авіатранспортних послуг, а також даних бухгалтерського обліку авіапідприємств, що входять до однієї стратегічної групи, оцінити конкурентні позиції обраного авіапідприємства.

Для виконання індивідуального завдання необхідно здійснити:

1. вибір маршрутів (рейсів);
2. аналіз обраного маршруту;
3. вивчення конкурентів що експлуатують тіж самі маршрути;
4. вибір найбільш конкурентоспроможного авіапідприємства в якості бази для порівняння;
5. визначення необхідних груп параметрів, які підлягають оцінюванню (ціна, якість);

6. визначення одиничних показників за відповідними групами параметрів (тарифи, сервіс);
7. вибір методик розрахунків,
8. визначення та аналіз зведених показників;
9. розрахунок інтегрального показника конкурентоспроможності підприємства;
10. розробка стратегії підприємства відносно подальшої експлуатації авіамаршруту, розробка заходів щодо підвищення конкурентоспроможності, або недоцільності та припинення перевезень на даному маршруті.

При оцінюванні конкурентоспроможності авіапідприємства необхідно враховувати стратегію основних конкурентів.

Як правило при оцінюванні стратегії основних конкурентів аналізують:

1. Які головні чинники конкурентоспроможності цих компаній?
2. Яка практика компаній-конкурентів в рекламі та стимулюванні збуту?
3. Який рівень сервісу та які додаткові послуги пропонують конкуренти?

9. Методи навчання

При вивченні курсу використовуються наступні методи навчання:

9.1. Аудиторні методи навчання:

9.1.1. Лекційні:

- ◆ конспектування лекцій;

9.1.2. Практичні:

- ◆ діагностування якості навчальної діяльності:

- *за груповими завданнями самостійної підготовки:*
- засвоєння знань лекційного матеріалу (експрес-контроль);
- опрацювання питань самостійної підготовки;

• *за індивідуальними завданнями самостійної підготовки (виконання домашньої контрольної роботи):*

- аналіз ключових понять термінологічного словника з курсу;
- виконання індивідуальних завдань;
- реферування наукових статей з проблематики курсу;
- підготовка наукових робіт;
- ◆ проведення контрольних заходів (поточний, модульний, підсумковий контроль):
- діагностичне тестування;
- письмове опитування;
- розв'язання типових задач/ситуаційних вправ;
- рішення творчих завдань (нестандартних задач/ситуаційних вправ).

- ◆ поточне консультування з проблематики курсу.

9.2. Методи самостійної підготовки:

- ◆ опрацювання матеріалів з підготовки до лекційних занять;

◆ вивчення (опрацювання та конспектування) теоретичного навчального матеріалу для самостійної підготовки;

- ◆ аналіз ключових понять термінологічного словника з курсу;

◆ виконання індивідуальних завдань (аналітичних записок, оглядів, повідомлень, анотацій, аналізів, тематичних рефератів, розробка схем, моделей, структур тощо);

◆ участь в діяльності наукових гуртків і проблемних науково-дослідних груп профільного спрямування;

- ◆ участь у проведенні науково-дослідних робіт з проблематики курсу;

- ◆ реферування наукових статей з проблематики курсу;

◆ підготовка наукових робіт (доповідей, тез доповідей на конференцію, наукових статей, робіт на конкурс тощо);

- ◆ участь у науково-практичних конференціях, олімпіадах, конкурсах тощо.

- ◆ виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань/навчальних проєктів;
- ◆ опрацювання матеріалів з підготовки до проведення контрольних робіт:
  - тестових завдань;
  - контрольних питань;
  - типових задач/ ситуаційних вправ;
  - творчих завдань (нестандартних задач/ситуаційних вправ).

10. Методи контролю

10.1. Контроль успішності та якості навчання здійснюється за допомогою рейтингової системи оцінювання, яка передбачає наступні контрольні заходи:

- поточний контроль (за темами);
- модульний (рубіжний) контроль (за модулями – одним чи кількома змістовними модулями (2 модульних контролі з дисципліни);
- підсумковий (семестровий) контроль (за навчальним курсом).

◆ Навчальні досягнення курсанта оцінюються за 100-бальною шкалою успішності на основі рівномірного розподілу балів за видами виконуваних робіт згідно зі структурою залікових модулів навчальної діяльності за змістовними модулями курсу – модульно-заліковим планом (11а – для денної форми навчання, 11б – для заочної форми навчання).

10.2. Поточний контроль успішності навчання (за темами) здійснюється за всіма елементами залікових модулів (видами навчальної роботи), проводиться на практичних заняттях з відповідних тем дисципліни і передбачає виконання поточної контрольної роботи і діагностування якості навчальної діяльності за видами самостійної підготовки: контроль засвоєння знань за лекційним модулем і модулем самостійної роботи та перевірку домашньої індивідуально-творчої контрольної роботи за індивідуальним і науковим модулями навчальної діяльності курсанта.

◆ **Поточна оцінка успішності навчання** (за темами) визначається за 100-бальною шкалою як сума балів за виконання контрольних завдань для поточного контролю успішності (поточної контрольної роботи) – 40 балів і результатів діагностування якості самостійної підготовки – 60 балів (контроль знань за темою – 20 балів і домашня індивідуально-творча контрольна робота – 40 балів).

◆ Оцінка успішності навчання за змістовими модулями визначається за 100-бальною шкалою як середня поточних оцінок успішності навчання за темами, які складають даний змістовий модуль.

◆ Акумуляована модульна оцінка успішності навчання (бальна оцінка за модуль, за яким проводиться модульний контроль) визначається за 100-бальною шкалою як середня оцінок успішності навчання за змістовими модулями, які складають даний модуль/середня поточних оцінок успішності навчання за темами модуля.

◆ У випадку, якщо акумуляована модульна оцінка успішності навчання складає не менше 60% (60 балів), відповідний модуль за бажанням курсанта може бути зарахований автоматично, без проведення модульного контролю. В іншому випадку проводиться модульний контроль.

10.3. Модульний контроль успішності навчання (за модулями) проводиться на спеціально визначених практичних заняттях і передбачає проведення модульної контрольної роботи з урахуванням акумуляованої модульної оцінки успішності навчання.

◆ Контрольна модульна оцінка успішності навчання (за результатами проведення модульного контролю) визначається за 100-бальною шкалою як сума балів за виконання контрольних завдань для модульного контролю – 40 балів і 60% акумуляованої модульної оцінки успішності навчання – 60 балів.

◆ Залікова **модульна оцінка успішності навчання** (за модулями) визначається за 100-бальною шкалою як краща (з більшою кількістю балів) з акумуляованої чи контрольної модульних оцінок успішності навчання.

◆ Акумуляована підсумкова оцінка успішності навчання (з курсу) визначається за 100-бальною шкалою як середня залікових модульних оцінок успішності навчання (за модулями).

◆ У випадку, якщо акумульована підсумкова оцінка успішності навчання складає не менше 60% (60 балів), заліковий кредит з курсу за бажанням курсанта може бути зарахований автоматично. В іншому випадку проводиться підсумковий контроль.

10.4. Підсумковий контроль успішності навчання (за курсом) проводиться на спеціально визначених практичних заняттях або організується іншим чином і передбачає проведення підсумкової контрольної роботи з урахуванням акумульованої підсумкової оцінки успішності навчання.

◆ Контрольна підсумкова оцінка успішності навчання (за результатами проведення підсумкового контролю) визначається за 100-бальною шкалою як сума балів за виконання контрольних завдань для підсумкового контролю – 40 балів і 60% акумульованої підсумкової оцінки успішності навчання – 60 балів.

◆ Залікова *підсумкова оцінка успішності навчання* визначається за 100-бальною шкалою як краща (з більшою кількістю балів) з акумульованої чи контрольної підсумкових оцінок успішності навчання.

11. Розподіл балів, які отримують студенти

11а) денна форма навчання

Змістові модулі (ЗМ)		Теми		Залікові модулі (ЗкМ) за видами робіт та розподіл балів, що присвоюються курсантам										Сума балів за видами за темами, модулями та загальнонавчальною діяльністю курсанта										
				<i>Аудиторна робота</i>					<i>Самостійна підготовка (СРС)</i>															
				ЗкМ1		ЗкМ2		ЗкМ3		ЗкМ4		ЗкМ5												
				<i>Лекційні заняття</i>		<i>Практичні заняття</i>		<i>Самостійна робота</i>		<i>Індивідуальна робота</i>		<i>Наукова робота</i>												
				Експрес-контроль знань лекційного матеріалу		Поточне діагностичне тестування		Поточне письмове опитування		Розв'язання типових задач/ситуаційних вправ		Опрацювання питань самостійної підготовки			Виконання творчих завдань (задач/вправ)		Термінологічний аналіз ключових понять		Виконання індивідуальних завдань		Реферування наукових статей/виконання ІНДЗ		Підготовка наукової роботи/виконання ІНДЗ	
				Поточне діагностичне тестування		Поточне письмове опитування		Розв'язання типових задач/ситуаційних вправ		Опрацювання питань самостійної підготовки		Виконання творчих завдань (задач/вправ)			Термінологічний аналіз ключових понять		Виконання індивідуальних завдань		Реферування наукових статей/виконання ІНДЗ		Підготовка наукової роботи/виконання ІНДЗ			
Модуль 1																								
ЗМ1	Т1	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	100												
	Т2	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	100												
	Т3	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	100												
	Т4	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	100												
Середня к-ть балів за модулем 1		10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	100												
Модульний контроль 1																								
Модуль 2																								
ЗМ2	Т5	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	100												
	Т6	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	100												
	Т7	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	100												
	Т8	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	100												
Середня к-ть балів за модулем 2		10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	100												
Модульний контроль 2																								
Всього (загальна середня к-ть балів)		10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	100												
Підсумковий контроль																								

11б) заочна форма навчання

Модулі		Залікові модулі (ЗкМ) за видами робіт та розподіл балів, що присвоюються слухачам						Сума балів за видами навчальної діяльності слухача заочної форми навчання
		Аудиторна робота		Самостійна підготовка (СПС)				
		ЗкМ1	ЗкМ2	ЗкМ3, ЗкМ4, ЗкМ5				
		Лекційні заняття	Практичні заняття	Виконання модульної контрольної роботи				
	Змістові модулі, теми			Письмове опитування	Діагностичне тестування	Розв'язання типових задач/ситуаційних вправ	Виконання творчих завдань (задач/вправ)	
		Оглядово-установочна лекція (відвідування, конспектування, активність, мислення, засвоєння)	Активнісно-консультативне практичне заняття (відвідування, записування, засвоєння)					
1	(1-4)	5	5	10	10	10	10	50
2	(5-8)	5	5	10	10	10	10	50
Всього балів		10	10	20	20	20	20	100
Підсумковий контроль								

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 - 100	A	відмінно	зараховано
82 - 89	B	добре	
75 - 81	C		
68 - 74	D	задовільно	

60 - 67	E		
35 - 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

12. Методичне забезпечення

12.1. Опорний конспект лекцій та матеріали для самостійної підготовки з дисципліни.

12.2. Друкований та інтерактивний (електронний) комплекси навчально-методичного забезпечення дисципліни, які містять:

- навчальну і робочу програми дисципліни,
- завдання для експрес-контролю якості засвоєння знань,
- термінологічний словник ключових понять з курсу,
- перелік індивідуальних завдань,
- тематику навчальних науково-дослідних проектів,
- комплекти контрольних питань,
- тестових завдань,
- типових задач,
- творчих завдань з дисципліни.

12.3. Комп'ютерні програми:

- текстовий процесор MS Word;
- табличний процесор MS Excel;
- пакет демонстраційної графіки MS Power Point;
- Web-браузери Internet Explorer, Mozilla Firefox, Opera;
- універсальна система перевірки знань "Конструктор тестів".

13. Інформаційно-методичне забезпечення дисципліни

13. Рекомендована література

Базова

13.1. Нормативно-правова література

13.1.1. Загальнодержавні нормативно-правові акти

1. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16.04.1991 р. № 959-12 // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 29. – Ст. 377. – (Редакція від 03.08.2012 р.).

2. Про ліцензування певних видів господарської діяльності : Закон України від 01.06.2000 р. № 1775-3 // Відомості Верховної ради України. – 2000. – № 36. – Ст. 299. – (Редакція від 01.06.2012 р.).

3. Про ціни і ціноутворення : Закон України від 21.06.2012 р. № 5007-6 // Голос України. – 02.08.2012. – № 140.

4. Державний класифікатор продукції та послуг : ДК 016-97 : затв. наказом Держстандарту України від 30.12.1997 р. № 822 (із змінами і доповненнями). – [Чинний від 1999-01-01]. – К. : Держстандарт України, 1997. – 1556 с.

5. Класифікація видів економічної діяльності : ДК 009:2010 : затв. наказом Держспоживстандарту України від 11.10.2010 р. № 457. – [Чинний від 2012-01-01]. – К. : Держспоживстандарт України, 2011. – 56 с.

6. Класифікація послуг зовнішньоекономічної діяльності : ДК 012-97 : затв. наказом Держстандарту України від 02.06.1997 р. № 324. – [Чинний від 1997-10-01]. – К. : Держстандарт України, 1997. – 1234 с.

7. Типове положення з планування, обліку і калькулювання собівартості перевезень (робіт, послуг) на транспорті України: Затверджено наказом Міністерства транспорту України від 13.09.94 р. №476. – К.: МТУ, 1994. – 87 с.

13.1.2. Нормативно-правові акти в авіаційній галузі

13.1.2.1. Міжнародні авіаційні нормативно-правові акти

8. Конвенция для унификации некоторых правил, касающихся международных воздушных перевозок : "Варшавская конвенция". – Варшава, 12 октября 1929 г. – М. : "Воздушный транспорт", 2005. – 20 с.

9. Конвенция о международной гражданской авиации : "Чикагская конвенция" (с 18 приложениями). – Чикаго, 07.12.1944 г. / Doc. 7300. – 8-е изд. – Канада, Монреаль : ИСАО, 2000. – 113 с.

10. Политика ИСАО в отношении аэропортовых сборов за аэронавигационное обслуживание ДОС 9082/7, 7-ое изд., 2004г.

11. Конвенція про уніфікацію деяких правил міжнародних повітряних перевезень : "Монреальська конвенція" : ратифікована Законом України № 685-VI від 17.12.2008 р. – Монреаль, 28.05.1999 р. // Офіційний вісник України. – 2009. – № 33. – С. 169.

12. Решение о состоянии конкуренции на рынках авиаперевозок государственных участников СНГ. – Кишинев, 14 ноября 2008 г. – М. : МАК, 2008. – 38 с.

13. Система качества перевозок и обслуживания пассажиров воздушным транспортом. Услуги для пассажиров на борту воздушных судов внутренних воздушных линий РФ. Основные требования : ОСТ 54-1-283.01-94. – [Действует с 1995-01-01]. – М. : Воздушный транспорт, 1994. – 7 с. – (Отраслевой стандарт РФ).

14. Система качества перевозок и обслуживания пассажиров воздушным транспортом. Услуги, предоставляемые пассажирам в аэропортах. Основные требования : ОСТ 54-1-283.02-94. – [Действует с 1995-01-01]. – М. : Воздушный транспорт, 1994. – 5 с. – (Отраслевой стандарт РФ).

15. Соглашение о гражданской авиации и об использовании воздушного пространства. – Минск, 25 декабря 1991 г. – М. : МАК, 1991. – 6 с.

13.1.2.2. Національні авіаційні нормативно-правові акти

16. Про транспорт : Закон України від 10.11.1994 р. № 232/94-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 51. – Ст. 446. – (Редакція від 17.11.2010 р.).

17. Повітряний кодекс України : введ. в дію Постановою ВР від 19.05.2011 р. № 3393-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 48–49. – Ст. 536.

18. Концепція Державної цільової програми розвитку аеропортів на період до 2020 року : схв. розпорядженням КМУ від 05.03.2008 р. № 506-р // Голос України. – 2008. – № 12. – С. 2–3.

19. Концепція розвитку системи регулювання авіаційної діяльності у сфері створення та використання малих повітряних суден : затв. Постановою КМУ від 14 квітня 2004 р. № 234-р // Офіційний вісник України. – 2004. – № 15. – С. 5–9.

20. Концепція розвитку цивільної авіації України : затв. Постановою КМУ від 28 грудня 1996 р. № 1587. – К. : МТУ, 1996. – 20 с.

21. Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з виконання авіаційно-хімічних робіт : затв. спільним наказом Державного комітету України з питань регуляторної політики та Міністерства транспорту України від 26.11.2001 р. № 140/825 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 49. – С. 231.

22. Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з надання послуг з перевезення пасажирів, вантажів повітряним транспортом : затв. спільним наказом Державного комітету України з питань регуляторної політики та Міністерства транспорту України від 26.11.2001 р. № 139/821 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 49. – С. 226.

23. Положення про Державну авіаційну службу України : затв. указом Президента України від 06.04.2011 р. № 398/2011 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 29. – С. 103.

24. Положення про сертифікацію суб'єктів, що надають агентські послуги з продажу авіаційних перевезень на території України : затв. наказом Державіаслужби України від 30.12.2004 р. № 255 // Офіційний вісник України. – 2005. – № 2. – С. 438. – (Редакція від 07.10.2011 р.).

25. Правила надання експлуатантам дозволів на виліт з аеропортів України та приліт до аеропортів України : затв. спільним наказом Державіаслужби України та

Міністерства оборони України від 28.11.2005 р. № 897/703 // Офіційний вісник України. – 2005. – № 52. – С. 72. – (Редакція від 03.10.2011 р.).

26. Правила повітряних перевезень пасажирів і багажу : затв. наказом Міністерства транспорту та зв'язку України від 23.04.2010 р. № 216 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 63. – С. 37.

27. Правила повітряних перевезень вантажів : затв. наказом Державіаслужби України від 14.03.2006 р. № 186 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 25. – С. 262.

28. Правила сертифікації аеропортів : затв. наказом Міністерства транспорту України від 13.06.2006 р. № 407 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 26. – С. 118. – (Редакція від 07.10.2011 р.).

29. Правила сертифікації експлуатантів : затв. наказом Державіаслужби України від 20.09.2005 р. № 684 // Офіційний вісник України. – 2005. – № 52. – С. 575. – (Редакція від 07.10.2011 р.).

30. Правила сертифікації експлуатантів, що здійснюють експлуатацію цивільних повітряних суден (літаків) з метою виконання комерційних транспортних перевезень згідно з вимогами OPS 1 : затв. наказом Міністерства транспорту та зв'язку України від 05.07.2010 р. № 430. – К.: МТЗУ, 2010. – 35 с.

31. Правила сертифікації типу авіаційної техніки (розділи А, В, С, D, E частини 21 Авіаційних правил України „Процедури сертифікації авіаційної техніки“) : затв. наказом Міністерства транспорту України від 03.11.2000 р. № 611 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 1. – Т. 1. – С. 258. – (Редакція від 07.10.2011 р.).

32. Правила сертифікації цивільних аеродромів України : затв. Наказом Міністерства транспорту України від 25.10.2005 р. № 796 // Офіційний вісник України. – 2005. – № 46. – С. 117. – (Редакція від 07.10.2011 р.).

33. Азоев Г.А. Конкуренция: анализ, стратегия и практика. - М., 1996.

34. Балабанов И.Т. Основы финансового менеджмента. -М.: Финансы и статистика, 1994.

35. Балабанова Л.В. Управління конкурентоспроможністю підприємств. -К., 2009

36. Баканов М.И., Шеремет А.Д. Теория экономического анализа. -М., 1993.

37. Ушакова Н.Н. Кукурудза Л.А. Экономическая стратегия деятельности торгового предприятия в условиях рыночной экономики. -К., 1993.

38. Абрютина М. Анализ финансово-экономической деятельности предприятия. - М.: Дис, 2000. – 548 с.

39. Бородин В.М. Оптимизация управления авиаперевозками: Учебное пособие. – С.Пб.: Академия ГА, 1995. – 86 с.

40. Голов С.Ф. Управлінський облік: Підручник. – К.: Лібра, 2003. – 703 с.

41. Економіка транспорту: Учебное пособие / Под редакцией Коби В.Г. – К.: КМУЦА, 2001. – 254с

42. Запорожець В., Шматко М. Аеропорт: організація, технологія, безпека. – К.: Дніпро, 2002 – 168 с.

43. Запорожець В.В., Личик В.І Функціонування аеропорту – К.: НАУ, 2001 – 156 с.

44. Зеркалов Д.В. Транспорт України: Довідник. У двох книгах. Книга перша. – К.: Основа, 2002. – 416 с.

45. Кігель В.Р. Математичні методи ринкової економіки: Навч. посібник для ВУЗів – К.: Кондор, 2003. – 158с.*

46. Коба В.Г. Економіка транспорту: Навчальний посібник. – К.: КДАВТ, КМУЦА, 1999. – 254 с.

47. Костромина Е.В. Экономика авиакомпании. Учебник. – М., Концерн «Банковский деловой центр», 2010 – 127 с.

48. Костромина Е.В. «Экономика ГА», М., МГТУ ГА, 2010 г. – 196 с.

49. Костромина Е.В., Григорьев Ю.М., Жебрак А.В. «Рынок и тарифы», ВТ, 2010 г., № 22.

50. Костромина Е.В. «О формировании тарифной политики авиакомпаний», М.,

БТИ, 2010 г., № 9.

51. Костромина Е.В. «Взаиморасчеты и финансовое планирование авиакомпаний при выполнении международных воздушных перевозок», М., ВИМИ, 2010 г.

52. Кулаев Ю.Ф. Экономика гражданской авиации Украины. Монография. – К: Издательство «Феникс», 2004 – 667 с.

53. Планирование транспортной деятельности эксплуатационного предприятия ГА: Методические рекомендации./ Сост. В.И. Ляшко. Н.В.Ткаченко. – Кировоград, изд. ГЛАУ, 2002, - 21с.

Допоміжна

13.3. Допоміжна навчально-методична література

54. Афанасьев В.Г. «Коммерческая эксплуатация международных воздушных линий», М., «Международные отношения», 1987 г.

55. Афанасьев В.Г. «Международный воздушный транспорт», М., «Международные отношения», 1992 г.

56. Диброва Г.С., Лисин Е.П., Хижняк А.Н. «Экономика, организация и планирование ГА», М., «Транспорт», 1989 г.

57. Довідник керівника агентства з продажу авіаперевезень. Яценко В.А., Одеса, ПЛАСКЕ ЗАТ, 2007р.

58. Методические рекомендации по определению себестоимости рейсов ВС ГА, ДВТ, 1993 г.

59. Пузынин Р.Г. Менеджмент на авиационном транспорте: Учебное пособие. К.: КМУГА, 1997. – 180 с.

60. Тихонов В.М., Балашов Б.С. «Система мирового воздушного транспорта и российская гражданская авиация», М., Фонд «Правовая культура», 1992 г.

14. Інформаційні ресурси

14.1. Перелік основних сайтів в глобальній мережі Internet

14.1.1. Нормативно-правова інформація

1. Верховна рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/>. – Останній доступ : 2012.

2. Електронна бібліотека стандартів і нормативів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.e-gost.org.ua>. – Останній доступ : 2012.

3. Інформаційний портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://liga.net>. – Останній доступ : 2012.

4. Інформаційний канал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://subscribe.ru>. – Останній доступ : 2012.

5. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua>. – Останній доступ : 2012.

6. Міністерство інфраструктури України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mtu.gov.ua>. – Останній доступ : 2012.

7. Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua>. – Останній доступ : 2012.

8. Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>. – Останній доступ : 2012.

9. Національний банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>. – Останній доступ : 2012.

10. Національний інститут стратегічних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua>. – Останній доступ : 2012.

11. Новини [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://news.meta.ua>,

<http://elvisti.com>. – Останній доступ : 2012.

12. Офіційний вісник України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ovu.com.ua>. – Останній доступ : 2012.

13. Правова бібліотека України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uapravo.net>. – Останній доступ : 2012.

14. Президент України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua>. – Останній доступ : 2012.

15. Професійна юридична система [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua>. – Останній доступ : 2012.

16. Урядовий портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua>. – Останній доступ : 2012.

14.1.2. Інформація про підприємства

17. Єдиний інформаційний масив даних про емітентів цінних паперів : Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.smida.gov.ua>. – Останній доступ : 2012.

18. Каталог підприємств України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.com.ua>, <http://yellow.com.ua>. – Останній доступ : 2012.

19. Каталог підприємств м. Кіровограда [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.biz.kr.ua>. – Останній доступ : 2012.

20. Каталог підприємств та послуг м. Києва [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.vbbg.com.ua>. – Останній доступ : 2012.

14.1.3. Віртуальні бібліотеки

21. Бібліотеки рефератів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ref.a.ua>, <http://referaty.com.ua>, <http://refsmarket.com.ua>, <http://www.ukrreferat.com>, <http://www.referatcentral.org.ua>, <http://www.5ballov.qip.ru>, <http://www.bankreferatov.ru>. – Останній доступ : 2012.

22. Віртуальні бібліотеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bookz.com.ua>, <http://www.e-lib.info>, <http://www.lib.ua-ru.net>, <http://www.erudition.ru>, <http://lib.meta.ua>, <http://studentam.kiev.ua>. – Останній доступ : 2012.

23. Державна архівна служба України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.archives.gov.ua>. – Останній доступ : 2012.

24. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua>. – Останній доступ : 2012.

25. Національна парламентська бібліотека [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nplu.org>. – Останній доступ : 2012.

26. Наукова бібліотека "Буковина" (економіка, менеджмент, маркетинг, фінанси, право, облік і аудит) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.buklib.net>. – Останній доступ : 2012.

27. Російська вільна енциклопедія „Вікіпедія” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ru.wikipedia.org>. – Останній доступ : 2012.

28. Словники та енциклопедії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dic.academic.ru>. – Останній доступ : 2012.

29. Українська вільна енциклопедія „Вікіпедія” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org>. – Останній доступ : 2012.

14.1.4. Менеджмент, маркетинг, економіка та фінанси

30. Адміністративно-управлінський портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.aup.ru>. – Останній доступ : 2012.

31. База маркетингової інформації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.marketing.vc>. – Останній доступ : 2012.

32. Вища школа економіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.hse.ru>. – Останній доступ : 2012.

33. Все найкраще про розвиток бізнесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.devbusiness.ru>. – Останній доступ : 2012.
34. Все про рекламу, маркетинг і PR [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.advertology.ru>. – Останній доступ : 2012.
35. Економіка та управління на підприємствах : науково-освітній портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eur.ru>. – Останній доступ : 2012.
36. Інтернет-портал для управлінців [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.management.com.ua>. – Останній доступ : 2012.
37. Керівництво з маркетингу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.marketing-guide.org>. – Останній доступ : 2012.
38. Корпоративний менеджмент [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cfin.ru>. – Останній доступ : 2012.
39. Корпоративний менеджмент [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cfin.ru>. – Останній доступ : 2012.
40. Маркетинг : тематичний портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://marketing.web-3.ru>. – Останній доступ : 2012.
41. Менеджмент в Росії та за рубежом : науковий журнал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mevriz.ru>. – Останній доступ : 2012.
42. Проблеми сучасної економіки : Євразійський міжнародний науково-аналітичний журнал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.m-economy.ru>. – Останній доступ : 2012.
43. Теорія та практика фінансового і управлінського обліку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.gaap.ru>. – Останній доступ : 2012.
44. Український бізнес ресурс [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ubr.ua>. – Останній доступ : 2012.

14.1.5. Зовнішньоекономічна діяльність

Брок-сайт [<users.adamant.net>](mailto:users.adamant.net). - 2012.

Все для зовнішньоекономічної діяльності [<www.master-d.com.ua>](http://www.master-d.com.ua). - 2012.

47. ДП „Держзовнішінформ” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrdzi.com>. – Останній доступ : 2012.
48. Інформаційно-аналітичне забезпечення зовнішньоекономічної діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://qdpro.com.ua>. – Останній доступ : 2012.
49. Міжнародна валютна біржа [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.forex.ua>. – Останній доступ : 2012.
50. Портал інформаційної підтримки зовнішньоекономічної діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.vneshmarket.ru>. – Останній доступ : 2012.
51. Сервер підтримки зовнішньоекономічної діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mdoffice.com.ua>. – Останній доступ : 2012.
52. Українська міжнародна фондова біржа [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uise.com.ua>. – Останній доступ : 2012.
53. Управління зовнішньоекономічних зв'язків головного управління економіки Кіровоградської ОДА [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.intertorg.kr.ua>. – Останній доступ : 2012.

14.1.6. Авіація

14.1.6.1. Інформаційні сайти

54. Авіакаталог [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.aviaport.ru>, <http://www.aviaplace.ru>. – Останній доступ : 2012.
55. Авіакомпанії світу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://wb-air.narod.ru>, <http://www.airlines-inform.ru>. – Останній доступ : 2012.
56. Авіаційна бібліотека [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://www.airwar.ru>. – Останній доступ : 2012.

57. Авіаційні документи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.aviadocs.net>. – Останній доступ : 2012.

58. Авіаційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://aviation.kryshi.net>. – Останній доступ : 2012.

59. Аерокосмічний портал України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://space.com.ua>. – Останній доступ : 2012.

60. Аеропорти світу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.apinfo.ru>. – Останній доступ : 2012.

61. Крила : все про українську авіацію [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.wing.com.ua>. – Останній доступ : 2012.

62. Найкрупніші аеропорти світу. – Режим доступу : <http://www.flyplace.ru>. – Останній доступ : 2012.

63. Науково-технічний журнал “General Aviation” (Авіація загального призначення) on-line [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.aviajournal.com>. – Останній доступ : 2012.

64. Новини ділової авіації / щотижнева електронна газета [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bizavnews.ru>. – Останній доступ : 2012.

65. Словник авіаційних термінів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.aviaslovar.ru>. – Останній доступ : 2012.

66. Українське авіабудівництво : аналітичний огляд [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrav.com.ua>. – Останній доступ : 2012.

67. Український авіаційний портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.aviation.com.ua>. – Останній доступ : 2012.

14.1.6.2. Українські авіаційні підприємства та організації

68. Аеродром „Кіровоград” : Кіровоградська льотна академія Національного авіаційного університету [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.glau.kr.ua>. – Останній доступ : 2012.

69. Аеродром „Кременчук” (Велика Кохнівка) : Кременчуцький льотний коледж Національного авіаційного університету [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.flightcollege.com>. – Останній доступ : 2012.

70. Аероклуб України : Всеукраїнська асоціація [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://aeroclub.kiev.ua>. – Останній доступ : 2012.

71. Асоціація сприяння авіації України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.asavia.org>. – Останній доступ : 2012.

72. ВАТ «Авіакомпанія «Дніпроавіа» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dniproavia.com>. – Останній доступ : 2012.

73. Державна авіаційна служба України (Державіаслужба) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.avia.gov.ua>. – Останній доступ : 2012.

74. Державне підприємство «Антонов» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.antonov.com>. – Останній доступ : 2012.

75. Державне підприємство «Завод 410 цивільної авіації» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.arp410.com.ua>. – Останній доступ : 2012.

76. Державне підприємство "Міжнародний аеропорт "Бориспіль" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kbp.aero>. – Останній доступ : 2012.

77. Державне підприємство «Міжнародний аеропорт «Львів» ім. Д. Галицького» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.airport.lviv.ua>. – Останній доступ : 2012.

78. Державне підприємство обслуговування повітряного руху України „Украерорух” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrsatse.com.ua>. – Останній доступ : 2012.

79. Комунальне підприємство „Міжнародний аеропорт „Донецьк” імені С.С. Прокоф'єва” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.airport.dn.ua>. – Останній доступ : 2012.
80. Комунальне підприємство «Міжнародний аеропорт «Київ» (Жуляни)» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.airport.kiev.ua>. – Останній доступ : 2012.
81. Комунальне підприємство „Міжнародний аеропорт „Миколаїв” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://airport.nikolaev.ua>. – Останній доступ : 2012.
82. Комунальне підприємство „Міжнародний аеропорт „Одеса” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.airport.odessa.ua>. – Останній доступ : 2012.
83. Комунальне підприємство „Міжнародний аеропорт „Чернівці” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.airport.cv.ua>. – Останній доступ : 2012.
84. Міжнародний аеропорт „Харків” : ТОВ „Нью системс АМ” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://aeroport.kharkov.ua>. – Останній доступ : 2012.
85. Національний авіаційний університет [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nau.edu.ua>. – Останній доступ : 2012.
86. Обласне комунальне підприємство „Міжнародний аеропорт „Луганськ” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.airport.lg.ua>. – Останній доступ : 2012.
87. Обласне комунальне підприємство „Міжнародний аеропорт „Рівне” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.aeroport.rv.ua>. – Останній доступ : 2012.
88. ПрАТ „Авіакомпанія „АероСвіт” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.aerosvit.ua>. – Останній доступ : 2012.
89. ПрАТ „Авіакомпанія „Міжнародні авіалінії України” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukraine-international.com>, <http://www.flyuia.com>. – Останній доступ : 2012.
90. ПрАТ „Київське агентство повітряних сполучень „Кий Авіа” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kiyavia.com>. – Останній доступ : 2012.
91. ПрАТ «МООК «Урга» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.urga.com.ua>. – Останній доступ : 2012.
92. Публічне акціонерне товариство «Міжнародний аеропорт «Сімферополь» [Електронний ресурс] // <http://www.airport.crimea.ua>. – Останній доступ : 2012.
93. Публічне акціонерне товариство «Мотор-Січ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.m9.com.ua>. – Останній доступ : 2012.
94. ТОВ „Авіаційна компанія „РОЗА ВІТРИВ” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.windrose.aero>. – Останній доступ : 2012.
95. ТОВ "Авіакомпанія "Бізнес Авіація" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vip-aero.com.ua>. – Останній доступ : 2012.
96. ТОВ "Авіакомпанія "Донбасаеро" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.donbass.aero>. – Останній доступ : 2012.
97. ТОВ "Авіакомпанія "Хорс" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.khors.com.ua>. – Останній доступ : 2012.
98. ТОВ "Авіакомпанія „ЧЕЛЕНДЖ АЕРО УКРЕЙН” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.challenge.aero>. – Останній доступ : 2012.
99. ТОВ "Авіалінії Візз Ейр Україна" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://wizzair.com>. – Останній доступ : 2012.
100. ТОВ "Кримавіасервіс ЛТД" : хендлінгова компанія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.aviaserv.com.ua>. – Останній доступ : 2012.
101. ТОВ «Українська авіаційна компанія «АЕРОСТАР» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.aerostar.com.ua>. – Останній доступ : 2012.
102. ТОВ «Українська хендлінгова компанія» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uhc.kiev.ua>. – Останній доступ : 2012.

103. ТОВ „Українсько-середземноморські авіалінії” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://umair.com.ua>. – Останній доступ : 2012.
104. Українське авіаційне транспортне агентство „Авіатур” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.aviakassa.net>. – Останній доступ : 2012.
105. Український обчислювальний центр цивільної авіації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sirena.kiev.ua>. – Останній доступ : 2012.
106. Харківське державне авіаційне виробниче підприємство (ХДАВП) : Аеродром „Харків” (Сокольники) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ksamc.com>. – Останній доступ : 2012.

14.1.6.3. Міжнародні авіаційні організації

107. ICAO (Міжнародна організація цивільної авіації) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.icao.int>. – Останній доступ : 2012.
108. ECAC (Європейська конференція цивільної авіації) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ecac-ceac.org>. – Останній доступ : 2012.
109. EASA (Європейське агентство з безпеки авіації) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.easa.eu.int>. – Останній доступ : 2012.
110. Eurocontrol (Євроконтроль) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.eurocontrol.int>. – Останній доступ : 2012.
111. IAC (Міждержавний авіаційний комітет) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mak.ru>. – Останній доступ : 2012.

14.1.6.4. Зарубіжні авіаційні підприємства та організації

112. Авіакомпанія "Аерофлот Російські Авіалінії"[Електронний ресурс]. // <http://www.aeroflot.ru>. – Останній доступ : 2012.
113. Авіакомпанія "Малєв Угорські Авіалінії" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.malev.com.ua>. – Останній доступ : 2012.
114. ВАТ „Туполєв” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.tupolev.ru>. – Останній доступ : 2012.
115. Російська федеральна аеронавігаційна служба [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.fana.ru>. – Останній доступ : 2012.
116. ACETA (Асоціація авіаперевізників Іспанії) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.aceta.es>. – Останній доступ : 2012.
117. ACI (Міжнародна рада аеропортів) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.airports.org>. – Останній доступ : 2012.
118. АЕА (Асоціація Європейських авіакомпаній) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.aea.be>. – Останній доступ : 2012.
119. АЕСМА (Європейська асоціація аерокосмічної індустрії) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.aecma.org>. – Останній доступ : 2012.
120. Airbus : leading aircraft manufacturer [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.airbus.com>. – Останній доступ : 2012.
121. АОС (Комітет операторів повітряних ліній) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.aoc-fra.org>. – Останній доступ : 2012.
122. Boeing Company [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.boeing.com>. – Останній доступ : 2012.
123. ECA (Європейська асоціація льотного складу) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.esa-cockpit.com>. – Останній доступ : 2012.
124. ERA (Асоціація авіакомпаній європейського регіону) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.eraa.org>. – Останній доступ : 2012.
125. EUROCAE (Міжнародна асоціація з електронного устаткування для цивільної авіації) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.eurocae.org>. – Останній доступ : 2012.

126. European Commission (Європейська комісія) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.europa.eu.int>. – Останній доступ : 2012.
127. FAI (Міжнародна федерація аеронавтики) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.fai.org>. – Останній доступ : 2012.
128. FSF (Фонд безпеки польотів) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.flightsafety.org>. – Останній доступ : 2012.
129. IATA (Міжнародна асоціація повітряного транспорту) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.iata.org>. – Останній доступ : 2012.
130. IFALPA (Міжнародна федерація асоціацій лінійних пілотів) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ifalpa.org>. – Останній доступ : 2012.
131. JAA (Об'єднані авіаційні власті) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.jaa.nl>. – Останній доступ : 2012.
132. NATO (Північно атлантичний альянс) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nato.int>. – Останній доступ : 2012.
133. Swissport International Ltd. : Global cargo and aircraft ground handling (міжнародна хендлінгова компанія) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.swissport.com>. – Останній доступ : 2012.
134. United Nations (Організація об'єднаних націй) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.un.org>. – Останній доступ : 2012.